

MAŁGORZATA KARWATOWSKA
ADAM SIWIEC

SUKCES W ŚWIADOMOŚCI MŁODZIEŻY STUDIUJĄCEJ

Definicja i kryteria sukcesu życiowego są trudne do ustalenia ze względu na ścisłe powiązanie tego pojęcia z indywidualnym systemem wartości człowieka.

Anna Firkowska-Mankiewicz

Sukces jest wynikiem właściwej decyzji.

Eurypides

Na początku lat 90. XX wieku w obiegu społecznym coraz częściej zaczęło pojawiać się słowo *sukces*¹. Nic dziwnego, że przedstawiciele różnych dyscyplin zaczęli poddawać je wnikliwym analizom. Krystyna Janicka i Kazimierz M. Słomczyński dowodzili na przykład, że:

„Ludzie sukcesu” stali się kategorią, która znalazła się w polu zainteresowań badawczych polskich socjologów. Interesowano się stylem życia ludzi, którym się powiodło, rozważano też kwestię, w jakim stopniu utożsamiana z ludźmi sukcesu klasa średnia staje się wzorem do naśladowania. (247)

Michał Głowiński, pisząc o sukcesie w kontekście języka peerelowskiej propagandy, wyraził pogląd, że manipulowanie rzeczownikiem *sukces* to

Prof. dr hab. MAŁGORZATA KARWATOWSKA – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej (dyrektor), Katedra Edukacji Polonistycznej (kierownik); adres do korespondencji: Plac M. Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031 Lublin; e-mail: malgorzata.karwatowska@mail.umcs.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5582-3758>.

Dr hab. ADAM SIWIEC, prof. UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej, Katedra Edukacji Polonistycznej; adres do korespondencji: Plac M. Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031 Lublin; e-mail: adam.siwiec@mail.umcs.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9307-808X>.

¹ Dane z wyszukiwarki *Narodowego Korpusu Języka Polskiego* (www.nkjp.uni.lodz.pl, dostęp 23.10.2021), opracowane w profilu diachronicznym 1988-2010, wskazują, że frekwencja tego słowa (*sukces*) wzrosła w 1992 r. (1 748 wystąpień w porównaniu do 42 w 1991 i 20 w 1990 r.) i wzrastała w następnych latach, choć przejściowo też obniżała się w stosunku do osiągniętego poziomu, np. odnotowano duży wzrost w 2009 r. i spadek w 2010 r. (odpowiednio: 26 113 i 2 662 wystąpień).

„(...) stały element techniki propagandowej. Jako sukces, a nawet – wielki sukces, interpretować można niemal wszystko, najmniejsze wydarzenie, co bądź”. I kontynuował: „Słowo wyżęte zostało z wszelkiej konkretnej treści, a jedyną myślą, jaka się nasuwa, jest to, że tam, gdzie o wszystkim mówi się jako o sukcesie, naprawdę nie ma żadnych sukcesów” (Głowiński 13). Na perswazyjny charakter słowa *sukces*, jak w przypadku wyrazów wykorzystywanych w agitacji politycznej, zwracają też uwagę inni badacze (np. Dobrochna Hildebrandt-Wypych).

Sukces jako społeczny konstrukt ma odpowiadający mu język, który także w dzisiejszych czasach można łączyć z polityką, ale jest on ponadto silnie związany z nowymi i charakterystycznymi dla współczesnej kultury dziedzinami i formami komunikacji, takimi jak reklama, marketing czy PR oraz różnego rodzaju produkcje i teksty medialne, które cechuje perswazyjność, wspierana np. przez pozytywną emocjonalizację przekazu i mówienie superlatywne (por. Tyc 79). Jak pisze Aleksandra Urzędowska, język sukcesu, funkcjonujący w zakresie codziennej polszczyzny, można traktować jako rodzaj „kulturowo-językowego kodu obejmującego znaczenia z jednej strony perswazyjne, a z drugiej łączone z pomyślnością, powodzeniem, wygraną” (233). Jest to kod, któremu odpowiadają zachowania komunikacyjne związane z wywieraniem wpływu (skutecznym przekonywaniem) i zarazem polegające na „propagandzie ogólnie pojętego zadowolenia z życia, wiary we własne możliwości, satysfakcji z efektów podejmowanych działań” (233).

„Język sukcesu” wymieniają wśród odmian językowych występujących w mówieniu publicznym na progu XXI stulecia Jerzy Bralczyk i Jacek Wasilewski. Zdaniem tych badaczy wyszczególnione odmiany przedstawiają różne sposoby manifestowania postaw wobec świata oraz wobec języka. W tym ujęciu język sukcesu jest charakteryzowany przez wyznaczniki, które mogą wskazywać „na wiarę w algorytmy perswazji, z pomocą których – jeśli się nimi poprawnie posługujemy – możemy osiągnąć sukces” (Bralczyk i Wasilewski 386-387). Jest to sukces nie tylko w wymiarze indywidualistycznym, ale dający (w warunkach ponowoczesnego kapitalizmu) odbiorcom czy po prostu użytkownikom wyróżnionego tu języka „korporacyjną identyfikację” (387).

Językiem sukcesu we współczesnej komunikacji publicznej na początku obecnego stulecia zajęła się w sposób bardziej szczegółowy Maja Wolny-Peirs, która dowodziła w swojej książce, że sukces to coraz częściej „idea porządkująca życie społeczne” (189). Podobną myśl wyraziła też Dobrochna Hildebrandt-Wypych, pisząc o sukcesie w makrospołecznym kontekście

kształtowania się kolejnych form kapitalizmu i związanych z nim zachodnich (anglosaskich) i amerykańskich wzorów życiowych (w tym zawodowych) osiągnięć. Zwróciła ona mianowicie uwagę na dający się zaobserwować „postępujący proces umacniania się ideologii sukcesu, awansującej w skrajnych przypadkach do roli głównego regulatora życia ludzkiego” (Hildebrandt-Wypych 25).

Faktem jest popularyzacja sukcesu jako elementu współczesnej kultury, co znajduje odbicie na poziomie uzusu językowego, gdy mówi się i pisze o sukcesie. Bez wątplenia wyraz ten jest często obecny w środkach masowego przekazu, występuje też w języku codziennej komunikacji i niezmiennie zyskuje waloryzowanie niezwykle pozytywne, stając się znakiem wartości pożądanej. I tak na przykład na liście polskich słów sztandarowych, zestawionej przez Walerego Pisarka, *sukces* zajmuje wysoką pozycję jako słowo oznaczające „treści najlepsze, najpiękniejsze, najwartościowsze”.

Spróbujmy odpowiedzieć na pytanie, czym jest sukces?²

W *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego czytamy, że *sukces* to „udanie się jakiejś rzeczy, sprawy; powodzenie” (VIII 905). Z kolei *Słownik języka polskiego* pod redakcją Mieczysława Szymczaka objaśnia interesujący nas leksem następująco: „udanie się czegoś, pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia, jakiejś imprezy itp.; powodzenie, triumf” (III 369). Do definicji dołączone są kolokacje: „Łatwy, tani sukces. Niebywały, olbrzymi, zasłużony sukces. Sukces artystyczny, literacki, sceniczny, zawodowy. Sukces wyprawy. Sukces w sporcie. Pasma sukcesów. Osiągnąć sukces. Odnosić sukcesy. Praca została uwieńczona sukcesem, zakończyła się sukcesem”.

W *Słowniku współczesnego języka polskiego* pod redakcją Bogusława Dunaja hasło *sukces* określa się jako „spełnione zamierzenie, pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia: życiowy sukces, osiągnąć sukcesy. Człowiek sukcesu. Sukces sportowy, artystyczny” (1075).

Z kolei w *Innym słowniku języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki czytamy, że *sukces* to „osiągnięcie zamierzonego celu; osiągnięcie tego, do czego dąży większość ludzi, np. wysokiej pozycji i autorytetu w jakiejś dziedzinie, np. w polityce lub interesach” (II 717).

Choć akcenty w przywołanych definicjach są rozłożone nieco inaczej, to jednak – jak sądzimy – można je obecnie sprowadzić do dwóch profili znaczeniowych: po pierwsze, „osiągnięcie zamierzonego celu”; po drugie,

² Odtworzenia podstawowych znaczeń rzeczownika *sukces* w słownikach języka polskiego podjęła się Katarzyna Skowronek.

„osiągnięcie wysokiej pozycji” (zob. w *Wielkim słowniku języka polskiego* pod redakcją Piotra Żmigrodzkiego).

Maja Wolny-Peirs, dokonując analiz hasła *sukces* w polskich słownikach, dowodzi, że w semantyce tego wyrazu następują zmiany, które

idą w kierunku jego oderwania od ‘pomyślności’, ‘powodzenia’. *Sukces*, pojmowany jako efekt (poniekąd przypadkowy) szczęśliwego «dryfowania» na falach życia, zostaje wyparty przez wynik świadomej, zaplanowanej działalności. Bycie dobrym kowalem swego losu prowadzi do bycia *człowiekiem sukcesu*. (38)

Katarzyna Skowronek utrzymuje zaś, że

Przegląd znaczeń *sukcesu* odnotowanych w wybranych słownikach historycznych i współczesnych pokazuje rozwój semantyczny tego leksemu: z jednej strony od neutralnego (‘wynik czegoś, rezultat działania’) do jednoznacznie pozytywnego (‘pożądaný, oczekiwany wynik czegoś’), z drugiej – od elementu losowego (‘obróć rzeczy’) do rezultatu czyjegoś sprawstwa, działania. (241)

Podane ustalenia, czynione z perspektywy językoznawczej, znajdują odpowiedniki na gruncie różnych, w tym niepowiązanych bezpośrednio z faktami językowymi dziedzin wiedzy (np. w naukach społecznych i zarządzaniu), w których też przywoływane są dane słownikowe i jest mowa o zmianie relacji między doświadczającym sukcesu podmiotem a przedmiotem, czyli zdarzeniem utożsamianym z sukcesem. Jest to zmiana umiejscowienia definiensu: z zewnętrznego, pozapodmiotowego (udanie się, powodzenie itp.) na wewnętrzne, będące „w obszarze sprawczości jednostki” (P. Pilch 200).

Poszerzając spektrum dokumentacji leksykograficznych, warto zwrócić uwagę na to, że słowo *sukces* nie funkcjonuje ani w słownikach gwary uczniowskiej (por. Czarnecka i Zgółkowa; Kasperczak, Rzeszutek, Smół i Zgółkowa), ani studenckiej (Kaczmarek, Skubalanka i Grabias). Wydaje się to dosyć oczywiste, wszak słowniki tego typu dotyczą języka środowiskowego, który powstaje „w celach ekspresywnych i jest wynikiem przemożnej potrzeby wyśmiania ludzkich słabości” (Sawicka 176). Nie można jednak pomijać faktu, że choć w socjolektach studenckim i uczniowskim dobór środków językowych jest podporządkowany ekspresywności i ludyczności, to ujawniają one coraz mniej cech języków środowiskowych, bazując na słownictwie potocznym (Karwatowska, „Kobieta i mężczyzna” 146). Ponadto wiele wyrazów w tych leksykonach odnosi się do nauki, z którą niewątpliwie wiąże się sukces bądź jego brak.

Wypada także zwrócić uwagę, że choć autorzy haseł zamieszczonych w słownikach wskazują dziedziny, w których człowiek może osiągnąć sukces (artystyczną, literacką, sceniczną, sportową, polityczną, dyplomatyczną, wyborczą, wydawniczą, na arenie międzynarodowej, też ogólnie: zawodową), w żadnym nie znaleźliśmy sukcesów naukowych, choć wyrażenie *sukces nauki* odnotowuje *Słownik frazeologiczny języka polskiego* pod redakcją Stanisława Skorupki (II 243).

Celem naszych rozważań stanie się prezentacja sposobów rozumienia pojęcia *sukces* przez młodzież studiującą na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W badaniach o charakterze diagnostycznym wzięło udział 100 studentek i studentów (ci ostatni stanowili tylko niewielką część badanej grupy) z kierunków filologia polska, historia i kulturoznawstwo. W kwestionariuszu ankiety³ były zawarte dwie dyspozycje: pierwsza dotyczyła skojarzeń na temat oznak i wyznaczników sukcesu oraz wymienienia wszystkich słów, zwrotów, powiedzeń, które nasuwają się w związku z hasłem *sukces* (skojarzenia swobodne⁴, otrzymane w sposób ciągły), druga natomiast wiązała się ze skonstruowaniem przez ankietowanych własnej definicji tego słowa.

Już na wstępie pragniemy stwierdzić, że mamy świadomość, iż *sukces* to kategoria niezwykle subiektywna, toteż te same osiągnięcia mogą być, i prawdopodobnie będą, oceniane inaczej przez różne osoby, które takiej oceny będą dokonywały (por. np. Michalak). Zdajemy sobie też sprawę z tego, że sukces jawi się w tym wypadku jako wynik poznawczej ewaluacji zgodnej z przyjętymi przez te osoby punktami odniesienia (P. Pilch 201).

Rozpocznijmy od asocjacji, wśród których niezwykle istotne są czynniki warunkujące sukces, zarówno te wewnętrzne (indywidualne właściwości podmiotu, takie jak: stan zdrowia, sprawne funkcjonowanie narządów, zmysłów, cechy charakteru i osobowości itd.), jak i zewnętrzne (sytuacje zaistniałe w otoczeniu, które wpłynęły na przebieg i wyniki podjętych przez podmiot czynności):

³ Na temat badań ankietowych zob. np. Łobocki; Lutyński; T. Pilch; Pilch i Bauman.

⁴ Skojarzenie to proces polegający na połączeniu ze sobą wrażeń i wyobrażeń czy innych zjawisk psychicznych w taki sposób, że pojawienie się w świadomości jednych powoduje uświadomienie sobie innych. Tak więc skojarzone rzeczy, sprawy, zjawiska muszą wykazywać jakiś związek między sobą. Wśród testów skojarzeń Władysław Miodunka wyróżnia: ograniczone (jedno hasło wymaga jednej reakcji słownej) i ciągłe (do jednego hasła respondent dopisuje szereg skojarzeń w określonej jednostce czasu). W przypadku, gdy mamy na myśli pierwsze reakcje słowne, mówimy o skojarzeniach swobodnych, jeśli zaś od badanego oczekujemy reakcji określonego typu – mamy do czynienia ze skojarzeniami kierowanymi.

- osobowościowe,
- środowiskowe,
- związane z wykształceniem.

Zdaniem respondentów człowiek osiągający sukcesy musi odznaczać się stosownymi przymiotami, które pomogą w ich realizacji. Należą do nich:

- 1) różnego rodzaju uzdolnienia, stąd wyekscerpowane z kwestionariuszy takie określenia, jak: *talent* (7)⁵, *dryg* (1);
- 2) sprawność umysłowa, dyspozycje poznawcze: *inteligencja* (5), *zdolności* (4), *błyskotliwość* (2), *spryt* (2);
- 3) twórcze podejście do rzeczy: *inwencja* (7), *kreatywność* (5), *pomyślowość* (1), *wynalazczość* (1);
- 4) zdecydowanie, determinacja w dążeniu do celu nawet pomimo pojawiających się trudności: *determinacja* (10), *upór* (7), *konsekwencja w działaniu* (6), *gorliwość* (3), *wytrwałość* (2), *samodyscyplina* (1), *żarliwość* (1);
- 5) pragnienie bycia lepszym oparte na stawianiu sobie trudnych celów i dążenie do ich realizacji: *ambicja* (12), *ambitne podejście do wszystkich dziedzin życia* (1);
- 6) postawa charakteryzująca się dążnością do wykonywania wszystkich czynności na najwyższym poziomie: *perfekcjonizm* (7), *dążenie do perfekcji* (3);
- 7) umiejętność kontrolowania swoich emocji i zachowań: *opanowanie* (5), *samokontrola* (1), *pokonywanie własnych słabości* (1), *samodyscyplina* (1);
- 8) skrupulatne, efektywne wykonywanie podjętych czynności: *rzetelność* (8), *sumiennność* (4), *pedanteria* (2);
- 9) zamiłowanie do pracy: *pracowitość* (10), *pracoholizm* (5), *pasja* (2).

Ważne jest również *pozytywne myślenie* (3), co potwierdza swoimi badaniami nad ludźmi sukcesu Wiesław Gomulski (226-227). Z jego ustaleń wynika, że osoby takie (niezależnie od dziedziny, w której działają) charakteryzują się trzema cechami:

- wiedzą doskonale, co chcą osiągnąć, i potrafią to sobie w marzeniach wyobrazić,
- wierzą, że uda im się to osiągnąć,
- działają energicznie, aby to uzyskać.

⁵ W nawiasach podawana jest liczba ankietowanych, którzy wskazali określone słowo, wyrażenie czy frazę.

Wiesław Gomułski twierdzi poza tym, że właśnie ludzie otwarci, pogodni, pełni energii życiowej nie zrażają się porażkami, oni po prostu „programują” się (albo raczej swoją podświadomość) na sukces, na nową pozytywną jakość życia. Janusz Czapiński natomiast ludzi pełnych werwy, optymizmu, witalności określa mianem „energetycznych” (368)⁶.

Niebagatelne jest także przekonanie podmiotu dążącego do osiągnięcia sukcesu, że ów nastąpi, stąd rzeczowniki: *nadzieja* (4) i *wiara* (3).

Nadzieja na sukces odgrywa ważną rolę w funkcjonowaniu człowieka, gdyż modeluje percepcję samego siebie i własnych doświadczeń, ułatwia adaptację do nowych lub trudnych warunków oraz podnosi szanse odniesienia sukcesów w różnych obszarach życia. Osoby o wysokim poziomie nadziei bardziej optymistycznie oceniają samych siebie oraz prawdopodobieństwo osiągnięcia celu, koncentrują się na sukcesach, a nie porażkach, łatwiej radzą sobie z trudnościami dzięki wykorzystaniu własnych kompetencji oraz zaangażowaniu wynikającym z pasji. (Krawczyk-Bryłka 130-131)

Człowiek żywiący nadzieję potrafi podejść do sytuacji trudnych jak do wyzwań, które motywują go do aktywności, pomagają w podejmowaniu decyzji w warunkach niepewności i tym samym świadczą o dojrzałości.

Niebywale istotne są – zdaniem młodzieży studiującej – również czynniki środowiskowe, takie jak: *znajomości* (10), *układy* (5), *pochodzenie* (3), *stosunki* (2), *koneksje* (1), ale także sprzyjające okoliczności: *fart* (4).

Niemniej jednak to dopiero synergia czynników osobowościowych, środowiskowych i edukacyjnych (*studia* 6, *wykształcenie* 5, *nauka* 3, *wiedza* 1) daje szybszy, pewniejszy i lepszy efekt.

Co ciekawe, okazuje się, że zestaw warunków, które odgrywają ważną rolę w osiągnięciu sukcesów, pozostaje właściwie taki sam od lat 90. XX wieku.

Niezmienne, w różnych okresach są to wrodzone zdolności i talenty, ambicja oraz szczęście i wykształcenie. Oznacza to, że w opinii badanych szanse na sukces kształtowane są przede wszystkim przez cechy osobowości, które mamy niejako w sobie, czynnik będący poza wszelką kontrolą (szczęście) oraz zaledwie jedną, wymagającą osobistego wysiłku tzw. cechę osiąganą (wykształcenie). (Janicka i Słomczyński 249)

Zdaniem cytowanych autorów możemy mówić o dwóch wymiarach myślenia o szansach osiągnięcia sukcesu. Są to: wymiar merytokratyczny (chodzi o cechy

⁶ Przywołany badacz pisze: „Szczęśliwi mają naprawdę inną osobowość od nieszczęśliwych; są mniej neurotyczni, bardziej ekstrawertywni, otwarci, ugodowi i sumienni” (Czapiński 378).

osobowościowe i indywidualne osiągnięcia podmiotu) oraz wymiar rodzinno-towarzyski (pochodzenie społeczne i jego korelaty). O ile wymiar merytokratyczny akcentuje wagę osobistego wysiłku, o tyle ten drugi pokazuje, że „siły sprawcze sukcesu znajdują się poza kontrolą jednostki, zależą bowiem – w głównej mierze – od losu, szczęścia lub atutów bądź obciążeń, o których przesądza pochodzenie społeczne” (Janicka i Słomczyński 257).

Innymi słowy, o sukcesie decydują dwie grupy czynników:

- wewnętrzne (podmiotowe), które związane są z jednostką, jej indywidualnymi predyspozycjami, a więc uzdolnieniami, cechami charakteru i temperamentu, zainteresowaniami itp.;
- zewnętrzne (przedmiotowe) – niezależne od człowieka, uwarunkowane ekonomicznie, technicznie, kulturowo, społecznie czy politycznie (por. Czarnecki, Karaś 70).

Asocjacje udokumentowane w badaniach ankietowych dowiodły, że *sukces* to pojęcie złożone, a do jego osiągnięcia nie wystarczą działania codzienne, zwyczajne, rutynowe⁷, trzeba podjąć dodatkowy wysiłek, stąd wypowiedzi studentów: *praca ciężła/ciężka/katorżnicza* (15), *wyrzeczenia* (9), *przezwyjęzanie/pokonywanie własnych słabości* (6), *trud* (3), *walka* (1), *zaciskanie zębów* (1).

Nieliczni respondenci postrzegają jednak sukces nie tylko jako odpowiednio ukierunkowany proces, ale jako przypadek⁸, szczęśliwe zrządzenie losu, np.: *wygrana* (14), *fart* (3), *trafienie* (1).

Wyraz *sukces* dla wielu badanych desygnuje odczucia, które jawią się jako odpowiednik szczęścia, czego dowodem są liczne asocjacje typu: *euforia* (5), *szczęście* (40), *radość* (6), *zadowolenie* (14). Podobne konstatacje zawarły w swoich tekstach Katarzyna Januskiewicz i Katarzyna Skowronek. Januskiewicz napisała: „właściwie pojmowany sukces można więc porównać do Arystotelesowskiej eudajmonii, której miarą są nie przyjemności same w sobie, lecz osiągnięcie tego, co warte jest starań” (291). Natomiast Skowronek stwierdziła wręcz, że „wyraz ten stał się ekwiwalentem takich kategorii, jak (dawniej) *szczęście* i *sens życia*” (248).

Miarą sukcesu są dla ankietowanych różnorodne apanaże:

- materialne (tu przede wszystkim korzyści finansowe): *duże/wielkie pieniądze* (15), *wygrana* (14), *domy/rezydencje/odjechane chałupy* (12), *samochody* (8), *duże/większe zarobki* (7), *nagroda* (6), *majątek/*

⁷ Januskiewicz (291) twierdzi, że używanie pojęcia *sukces* na określenie działań pospolitych w rozumieniu prakseologicznym będzie nadużyciem.

⁸ Z takim rozumieniem sukcesu nie zgadzają się Robert S. Kaplan i David P. Norton.

- zdobycie majątku* (4), *komfort życia* (2), *dostatek* (1), *większe korzyści materialne* (1), *zysk* (1);
- stanowiska: *kariera* (12), *awans* (5), *dojście do władzy* (4), *osiągnięcie wymarzonego statusu społecznego* (4), *rekin biznesu* (1), *zdobycie wymarzonej pracy* (1);
 - atrakcyjność podmiotu, który sukces osiągnął, zyskanie właściwości powodującej zainteresowanie innych jego osobą: *piękne/atrakcyjne kobiety* (11), *podziw ludzi* (10), *uznanie/uznanie społeczne* (9), *sława* (7), *prestż* (3).

Prezentowane analizy dowiodły, że sukces nie zyskuje w wypowiedziach respondentów tylko wartościowania pozytywnego. Nie jest to bowiem wyłącznie *realizacja/osiągnięcie/spelnienie celu/ zamierzonych celów/marzeń/ oczekiwań* (45) oraz możliwość *samorealizacji* (10), ale również *brak czasu na życie prywatne* (7), *zaniedbywanie najbliższych* (1). To negatywne waloryzowanie sukcesu znajduje potwierdzenie w wyrażeniu *wyścig szczurów* ‘pozbawiona sensu, bezwartościowa i niekończąca się pogoń’⁹ (6).

Wśród wyekscerpowanych z kwestionariuszy określeń znalazły się:

- związki frazeologiczne, wyrażenia: *w czepku urodzony* ‘dany człowiek ma szczególny rodzaj szczęścia, cieszy się powodzeniem albo ma tzw. farta’; *propaganda sukcesu* ‘rodzaj propagandy wyolbrzymiającej sukcesy ekipy rządzącej; minimalizowanie problemów i zrzucanie odpowiedzialności na poprzednią ekipę czy wrogie siły’;
- tytuły seriali, programów telewizyjnych: *Szansa na sukces* – polski program telewizyjny typu talent show (prowadzony przez Wojciecha Manna, później Artura Orzecha i na koniec Marka Sierockiego); *Moda na sukces* – amerykańska telenowela;
- cytaty, aforyzmy: *Sukces ma wielu ojców* (pełne brzmienie: „Sukces ma wielu ojców, tylko klęska jest sierotą” – Javier Moro; *Za sukcesem mężczyzn stoi kobieta* (dokładne brzmienie: „Za sukcesem mężczyzny stoi kobieta... i dziwi się, jak mu się w ogóle udało” – Rebecca Winters); *Sukces nadejdzie sam* (być może jest to wyimek z wypowiedzi Alberta Einsteina: „Najpierw postaraj się być wartościowym człowiekiem. Sukces nadejdzie sam”).

Nasze konstatacje są zbieżne z ustaleniami Katarzyny Skowronek, która pisze: „Dawniejsze znaczenia neutralne ‘zmiana, wynik czegoś, osiągnięcie celu’ przechodzą współcześnie w wyrażnie pozytywne ‘konieczne osiągnięcie

⁹ Być może ankietowani odwoływali się tym skojarzeniem do filmu Jerry’ego Zuckera z 2001 r., który nosił właśnie taki tytuł (ang. *Rat Race*).

czegoś (bardzo) dobrego (dla mnie)’”(248). Niezwykle liczne i różnorodne skojarzenia związane ze słowem *sukces* potwierdziły nie tylko uporczywe, niekiedy przesadne wręcz dążenia respondentów do jego osiągnięcia, ale pokazały również, że ma on w badanych wypadkach wyłącznie profil jednostkowy, czego najlepszym potwierdzeniem są wyrażenia: *człowiek sukcesu, kobieta sukcesu, sukces: naukowy, prywatny, sportowy, życiowy*. Istotne wydaje się to, że miarą sukcesu nie jest wyłącznie satysfakcja z osiągnięcia zamierzonych celów, ale harmonia na płaszczyźnie zawodowej i rodzinnej, czego dowodzą następujące skojarzenia: *rodzina / szczęśliwa rodzina / posiadanie szczęśliwej rodziny* (12), *powodzenie w życiu rodzinnym i w pracy* (1). Jak wynika z przeprowadzonych przez nas badań, skojarzenia dotyczące sukcesu wpisują się w powszechny model powodzenia życiowego człowieka we współtworzących go wymiarach, o których pisała Anna Firkowska-Mankiewicz (304-305): materialistycznym i stratyfikacyjno-prestiżowym (miejsce w hierarchii edukacyjnej i zawodowej) oraz emocjonalno-afiliacyjnym (udane życie rodzinne, powodzenie w pracy, satysfakcjonujące kontakty towarzyskie) i samorealizacyjnym.

Druga dyspozycja, o znacznie większym stopniu trudności, polegała na skonstruowaniu objaśnienia rzeczownika *sukces*. Definicja powinna być takim wyjaśnieniem wyrazu, wyrażenia czy pojęcia, które zmierza do jego jednoznacznej charakterystyki i umożliwia właściwe jego używanie¹⁰. Biorąc jednak pod uwagę, że (1) respondenci to osoby dojrzałe zarówno emocjonalnie, intelektualnie, jak i społecznie, (2) słowo *sukces* w debatach publicznych pojawia się niebywale często, zakładaliśmy – i słusznie – że ankietowani nie będą mieli większych kłopotów z utworzeniem własnego opisu tej kategorii.

Do przewidzenia było również, że najwięcej konstruowanych przez młodych ludzi objaśnień będzie mieściło się w formule opisu otwartego¹¹, w którym na plan pierwszy wysuwa się próba obiektywnego, neutralnego przybliżenia znaczenia słowa, po czym na ogół następują odniesienia osobiste, np.:

¹⁰ Według Jurija D. Apresjana „[d]efinicja powinna sprowadzać pojęcie nieznanne do już znanego. W wypadku leksykografii wystarcza najwidoczniej żądanie, by znaczenie złożone było objaśniane poprzez znaczenia bardziej proste, które się nań składają, aż do elementarnych” (127-128). Więcej na temat definicji i definiowania zob. m.in.: Doroszewski; Kmita; Bogusławski; Bartmiński i Tokarski.

¹¹ Definicje otwarte nazywane są definicjami kognitywnymi (Bartmiński i Tokarski). Ze względu na strukturę wypada je zaliczyć do definicji cząstkowych, choć należy pamiętać, że ich suma nie daje w rezultacie definicji pełnej (Pawłowski 192).

- *Sukces to działanie, które prowadzi do pozytywnych rezultatów zarówno dla jednostki, jak i grupy.*
- *Dla mnie sukcesem będzie to, jak znajdę pracę w zawodzie po studiach; ostatni etap w założonym, podjętym przez nas zadaniu, przedsięwzięciu.*
- *Cechuje się euforią, która wynika ze zwycięstwa, z pokonania przeszkód, trudności.*
- *Okazuje się, że podolaliśmy zadaniu; pojęcie bardzo indywidualne (każdy co innego określi mianem sukcesu), zależy od hierarchii wartości człowieka.*
- *Dla mnie sukcesem jest osiągnięcie każdego wyznaczonego sobie celu, choćby najmniejszego; osiągnięcie celu, które sprawi, że człowiek zaczyna być szanowany, czuje się szczęśliwy i doceniany.*

Sukces definiowany jest przede wszystkim jako:

- **działanie** (zamierzone, świadome, przynoszące pomyślne rezultaty), np.: *działania zmierzające do osiągnięcia zamierzonego stanu lub celu, realizacja oczekiwań. Związany jest z indywidualnym systemem wartości, a więc dla każdego będzie oznaczał coś innego; działania/przedsięwzięcia, do których dążyliśmy, aby osiągnąć/zrealizować zamierzone plany/cele/ambicje/zamiary/pragnienia; świadome działanie prowadzące do celu;*
- **osiągnięcie**, np.: *osiągnięcie zamierzonego celu, wynik jakiegoś działania, przedsięwzięcia, które przyniosło nam pomyślne rezultaty/ wiąże się z wykonaniem określonej pracy wszelkimi dostępnymi metodami; osiągnięcie czegoś, na czym nam bardzo zależało, a było to trudne do zdobycia;*
- **spełnienie**, np.: *spełnienie własnych marzeń, pragnień, pełne osiągnięcie zamierzonych korzyści; spełnienie założonych celów. Jest to działanie zaplanowane, do którego osiągnięcia człowiek wkłada swój cały wysiłek i serce;*
- **efekt**, np.: *efekt naszej wytrwałości w dążeniu do celu, poświęcenie ogromu własnego czasu, wykorzystanie własnego oryginalnego pomysłu; efekt ciężkiej pracy, zaangażowania i wytrwałości w podjętych działaniach; efekt determinacji i zaangażowania w to, co robimy;*
- **stan emocjonalny, uczucie**, np.: *stan bycia szczęśliwym po dotarciu do celu; stan psychiczny osoby, która jest zadowolona z wykonanego zadania; uczucie zadowolenia z pewnych osiągnięć, z rozwoju; uczucie spełnienia; pozytywne uczucie, które odczuwane jest w momencie osiągnięcia wyznaczonego sobie celu.*

Młodzież studiująca postrzega zatem sukces przede wszystkim jako wynik pewnych działań związanych z wytężoną pracą, które prowadzą do osiągnięcia wyznaczonego sobie celu. Tylko dla nielicznych sukces wiąże się ze zwycięstwem nad sobą samym, z pokonywaniem własnych słabości i ograniczeń: *sukces to pokonywanie własnych słabości; walka z własnymi słabościami; walka z naszymi niedoskonałościami, słabymi stronami.*

W proponowanych przez studentów objaśnieniach można odnaleźć wiele elementów subiektywno-introspekcyjnych¹², które prezentują wizję sukcesu tkwiącą w świadomości poszczególnych jednostek, a uzależnioną od systemu preferencji podmiotu i wynikającą m.in. z jego pochodzenia, doświadczeń i uwewnętrznionego systemu wartości (zob. np. Leszkowicz-Baczyńska 308-309).

Z dwóch profili znaczeniowych pojęcia (1. ‘osiągnięcie celu’; 2., ‘osiągnięcie wysokiej pozycji’) najważniejszy jest ten pierwszy, ponieważ drugi wydaje się konsekwencją poprzedniego.

Co ciekawe, żadna z definicji studenckich nie objaśniała *sukcesu* jako efektu szczęśliwych wydarzeń losowych, choć taka interpretacja znalazła się we wskazywanych asocjacjach. Wręcz przeciwnie, zdaniem badanych na sukces trzeba zapracować, ponosząc różnego rodzaju wyrzeczenia, w pełni angażując się w podjęte zadania, z wytrwałością i determinacją dążąc do celu. Nagroda z osiągniętego sukcesu ma podwójny wymiar: zewnętrzny (*osiągnięcie ogromnej pozycji zawodowej; otrzymywanie dużych/bardzo dużych/znaczących zarobków; praca w zawodzie; szacunek wśród ludzi*) i wewnętrzny (*radość/euforia, która wynika ze zwycięstwa; poczucie zadowolenia; bycie bardzo zadowolonym z końcowego efektu podjętych działań; bycie szczęśliwym*).

Objaśniając interesujące nas słowo, studenci akcentowali przede wszystkim cele, motywów osobiste, a więc działania podejmowane z myślą o realizacji własnych partykularnych interesów, uzyskania korzyści, potrzebę wyróżnienia się (por. Karwatowska, „Obraz kariery”), np.: *sukces to spełnienie stawianych sobie celów, które przyczynia się do wzrostu naszego znaczenia i wpływa na pozytywną opinię o nas; przyczynia się do osiągnięcia wysokiej pozycji zawodowej, szacunku wśród ludzi, co łączy się z otrzymywaniem bardzo dużych zarobków; wybicie się ponad innych; triumf i pokonanie konkurencji; osiągnięcie wymarzonego celu, który łączy się z korzyściami materialnymi.* Zdaniem Janusza Reykowskiego (167) kierowanie się celami osobistymi prowadzi do zaspokojenia potrzeb jednostki, ale równocześnie chroni jej

¹² Na fakt, że rzeczą niebywale trudną jest skonstruowanie definicji, która byłaby wolna od elementów subiektywno-introspekcyjnych, zwracali uwagę m.in. tacy badacze, jak Witold Doroszewski czy Nawoja Mikołajczak-Matya.

interesy, a także sprzyja rozwojowi samego podmiotu. Motywy społeczne, wyrażające się w zaspokojeniu potrzeb innych osób, są – jak się okazuje – niedostrzegane przez młodych ludzi¹³. Aspirując do osiągnięcia sukcesu, mają oni na myśli przede wszystkim dobro własne, ale przecież „Człowiek potrzebuje sukcesu; jest on wyznacznikiem osobistej wartości jednostki” (Sillamy). W przypadku każdego podjętego działania bardzo potrzebna jest także motywacja, która staje się głównym akceleratorem sukcesu.

Nie mamy wątpliwości, że poruszane przez nas kwestie, dotyczące rozumienia sukcesu i jego konceptualizacji, które pojawiły się w badaniu ankietowym, nie wyczerpują związanej z tym pojęciem problematyki. Celem propagandy społecznej, z której przejawami mamy współcześnie do czynienia w instytucjach edukacyjnych i w mediach, jest przygotowanie do życia w sukcesie. Presja sukcesu i identyfikowana z nią „tyrania optymizmu” (pisał o niej Stefan Chwin) rodzą jednak problemy adaptacyjne. Sukces to dyrektywa, która ma służyć opisowi tworzenia siebie zgodnie z obowiązującymi społecznie narracjami biograficznymi, tym samym można w nim widzieć koncept mający charakter dyscyplinujący jednostki ludzkie w relacji do społeczeństwa i przypisanych mu form i mechanizmów kontroli.

Nie można zapominać o tym, że sukces to słowo ze słownika kultury indywidualizmu, które z różnych względów jest redefiniowane (zwłaszcza w aspekcie krytyki apoteozy sukcesu zawodowego). Za silnie indywidualistycznym podejściem do sukcesu, któremu dali wyraz respondenci ankiety, stoi też istotny ze względu na wspomniane trudności z adaptacją do warunków współczesnego świata i dominujący w przekazie terapeutycznym, edukacyjnym i reklamowym sposób interpretacji doświadczenia porażki, która nie jest rezultatem społecznej opresji i niesprawiedliwości, tylko efektem indywidualnych wyborów (Jacyno 27).

BIBLIOGRAFIA

- Apresjan, Jurij D. *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Ossolineum, 1980.
Bańko Mirosław, redaktor. *Inny słownik języka polskiego*, t. 2. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.

¹³ Janusz Reykowski (1967) dowodzi, że „o celach pozaosobistych mówimy wtedy, gdy czynności podmiotu zorganizowane są w taki sposób, aby zaspokoić potrzebę cudzą (osoby bądź grupy), aby chronić cudze interesy, aby przyczynić się do cudzego rozwoju; w tym wypadku korzyści samego podmiotu mogą być skutkiem ubocznym podjętych działań”.

- Bartmiński, Jerzy, i Ryszard Tokarski, redaktorzy. *O definicjach i definiowaniu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1993.
- Bogusławski, Andrzej. *Język w słowniku. Desiderata semantyczne do wielkiego słownika polszczyzny*. Ossolineum, 1988.
- Bralczyk, Jerzy, i Jacek Wasilewski. „Język w mediach. Medialność języka”. *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Zbigniew Bauer i Edward Chudziński, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2008, ss. 379-401.
- Chwin, Stefan. „Tyrania optymizmu”. *Plus-Minus. Dodatek do Rzeczpospolitej*, nr 28, 2001, s. D1.
- Czapiński, Janusz. „Osobowość szczęśliwego człowieka”. *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*, red. Janusz Czapiński, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005, s. 359-379.
- Czarnecka, Katarzyna, i Halina Zgółkowa. *Słownik gwary uczniowskiej*. Kantor Wydawniczy SAWW, 1991.
- Czarnecki, Kazimierz, i Stanisław Karaś. *Profesjologia w zarysie (rozwój zawodowy człowieka)*. Instytut Technologii Eksploatacji, 1996.
- Doroszewski, Witold. „O definiowaniu znaczeń wyrazów. Semantyka nauką pragmatyczną”, *Poradnik Językowy*, z. 5, 1968, ss. 236-246.
- Doroszewski, Witold, redaktor. *Słownik języka polskiego*, t. 8. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe [PWN], 1968.
- Dunaj, Bogusław, redaktor. *Słownik współczesnego języka polskiego*. Wydawnictwo Wilga, 1996.
- Firkowska-Mankiewicz, Anna. „Czym jest sukces życiowy dla współczesnego Polaka? Kontekst socjodemograficzny i psychospołeczny”. *Elementy nowego ładu*, red. Henryk Domański i Andrzej Rychard, Wydawnictwo IFiS PAN, 1997, ss. 303-330.
- Głowiński, Michał. *Peerliada. Komentarze do słów. 1976-1981*. Państwowy Instytut Wydawniczy, 1993.
- Gomułski, Wiesław. „Psychologia biznesu i marketingu. Z doświadczeń psychologa praktyka”. *Psychologia sukcesu*, red. Stanisław Witkowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, ss. 221-236.
- Hildebrandt-Wypych, Dobrochna. „Społeczne konstrukcje sukcesu w różnych fazach kapitalizmu”, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja. Kwartalnik myśli społeczno-pedagogicznej*, nr 4, 2009, ss. 25-41.
- Jacyno, Małgorzata. *Kultura indywidualizmu*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.
- Janicka, Krystyna, i Kazimierz M. Słomczyński. „Co ludzie myślą o szansach powodzenia w życiu. Zróżnicowanie opinii”. *Kariera i sukces. Analizy socjologiczne*, red. Kazimierz M. Słomczyński, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2007, ss. 247-258.
- Januskiewicz, Katarzyna. „Dylematy charakterystyki sukcesu”. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica*, nr 234, 2010, ss. 289-297.
- Kaczmarek, Leon, Teresa Skubalanka i Stanisław Grabias. *Słownik gwary studenckiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1994.
- Kaplan, Robert S., i David P. Norton. *Strategiczna karta wyników. Jak przełożyć strategię na działanie*. Opracowanie wersji polskiej Krzysztof Pniewski, Alicja Jaruga i Mariusz Polakowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.
- Karwatowska, Małgorzata. „Obraz kariery w wypowiedziach młodzieży szkół średnich”. *Człowiek – słowo – świat*, red. Jolanta Chojak, Tomasz Korpysz i Krystyna Waszakowa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2010, ss. 234-247.

- Karwatowska, Małgorzata. „Kobieta i mężczyzna ‘po latach’. Język studentów – konwencja czy kreacja?” *Konwencja i kreacja w języku, literaturze i narracji historycznej*, red. Małgorzata Karwatowska, Robert Litwiński i Adam Siwiec, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016, ss. 141-156.
- Kasperczak, Małgorzata, Monika Rzeszutek, Joanna Smól i Halina Zgółkowska. *Nowy słownik gwary uczniowskiej*, red. Halina Zgółkowska, Wydawnictwo Europa, 2004.
- Kmita, Jerzy. *Wykłady z logiki i metodologii nauk*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe [PWN], 1973.
- Krawczyk-Bryłka, Beata. „Nadzieja na sukces jako atrybut przedsiębiorcy”. *Zarządzanie i Finanse*, t. 4, nr 1, 2013, ss. 129-138.
- Leszkowicz-Baczyńska, Żywia. „Mężczyzna sukcesu – dylematy męskości we współczesnym polskim czasopiśmiennictwie dla mężczyzn”. *Kariera i sukces. Analizy socjologiczne*, red. Kazimierz M. Słomczyński, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2007, ss. 303-324.
- Lutyński, Jan. *Metody badań społecznych. Wybrane zagadnienia*. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, 1994.
- Łobocki, Mieczysław. *Metody badań pedagogicznych*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978.
- Michalak, Joanna M. „Sukces a ekonomizacja edukacji: aspekty etyczne”. *Annales. Etyka w życiu gospodarczym*, t. 9, nr 2, 2006, ss. 59-67.
- Mikołajczak-Matyja, Nawoja. *Definiowanie pojęć przez przeciętnych użytkowników języka i przez leksykografów*. Wydawnictwo Sorus, 1998.
- Miodunka, Władysław. *Podstawy leksykologii i leksykografii*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego*. nkjp.pl. Dostęp 23.10.2021.
- Pawłowski, Tadeusz. *Tworzenie pojęć i definiowanie w naukach humanistycznych*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978.
- Pilch, Piotr. „Problemy konceptualizacji i operacjonalizacji pojęcia sukcesu zawodowego”. *Metody i techniki zarządzania. Inspiracje dla teorii i praktyki*, red. Małgorzata Kołodziejczak, Izabela Bednarska-Wnuk i Ilona Świątek-Baryłska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020, ss. 195-213.
- Pilch, Tadeusz. *Zasady badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Akademickie Żak, 1998.
- Pilch, Tadeusz, i Teresa Bauman. *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Wydawnictwo Akademickie Żak, 2010.
- Pisarek, Walery. *Polskie słowa sztandarowe i ich publiczność*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2002.
- Reykowski, Janusz. *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi*. Książka i Wiedza, 1980.
- Sawicka, Grażyna. „Udział konwencji w kształtowaniu się odmian języka”. *Język a komunikacja 8. Język trzeciego tysiąclecia III*, t. 1: *Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny*, red. Grzegorz Szpila, Wydawnictwo Tertium, 2005, ss. 181-197.
- Sillamy, Norbert. *Słownik psychologii*. Tłum. z j. fr. Krzysztof Jarosz, Wydawnictwo Książnica, 1994.
- Skorupka, Stanisław. *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. 2. Wiedza Powszechna, 1968.
- Skowronek, Katarzyna. „Polski sukces sukcesu w świetle opracowań leksykograficznych i literatury popularnopsychologicznej”. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*, t. 12, 2017, ss. 238-252.

- Szymczak, Mieczysław, redaktor. *Słownik języka polskiego*, t. 3. Państwowe Wydawnictwo Naukowe [PWN], 1983.
- Tyc, Ewelina. „Język sukcesu w dyskursie telewizyjnym (na przykładzie porannego magazynu ‘Onet Rano’)”. *Autopromocja, autoprezentacja, wizerunek w komunikowaniu masowym: błąd, kryzys, skandal*, t. 5, red. Ewa Biłaś-Pleszak, Aleksandra Kalisz i Ewelina Tyc, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019, s. 75-87.
- Urzędowska, Aleksandra. „Język sukcesu w audycjach radiowych na podstawie ‘Poranków’ Jacka Żakowskiego w radiu TOK FM”. *Bogactwo współczesnej polszczyzny*, red. Piotr Żmigrodzki i Sylwia Przęczek-Kisielak, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, 2014, ss. 233-244.
- Wolny-Peirs, Maja. *Język sukcesu we współczesnej polskiej komunikacji publicznej*. Wydawnictwo Trio, 2005.
- Żmigrodzki, Piotr, redaktor. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. www.wsjp.pl. Dostęp 18.07.2021.

SUKCES W ŚWIADOMOŚCI MŁODZIEŻY STUDIUJĄCEJ

Streszczenie

Problematyka poruszana w artykule dotyczy sukcesu i związanego z nim języka, który stał się nieodłącznym elementem współczesnej kultury. Przedmiotem rozważań jest sukces jako konstrukt społeczny, identyfikowany z perspektywy indywidualnej, w powiązaniu tego pojęcia z systemem wartości jednostki w jej relacjach ze społeczeństwem. Jest to sukces opisywany na podstawie konceptualizacji i werbalizacji uzyskanych w badaniach ankietowych. Grupę respondentów stanowili studenci kierunków humanistycznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Ankieta miała na celu uzyskanie informacji na temat czynników (podmiotowych i przedmiotowych) warunkujących osiągnięcie sukcesu oraz jego oznak i wyznaczników, werbalizacji, które nasuwają się w związku z hasłem *sukces*, ponadto wiązała się ze skonstruowaniem przez ankietowanych własnej definicji tego słowa. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, skojarzenia dotyczące sukcesu wpisują się w powszechny model powodzenia życiowego człowieka we współtworzących go wymiarach, poczynając od materialistycznego i stratyfikacyjno-prestiżowego, po emocjonalno-afiliacyjny (udane życie rodzinne, powodzenie w pracy, satysfakcjonujące kontakty towarzyskie) i samorealizacyjny. Sukces jest definiowany jako działanie, osiągnięcie, spełnienie, efekt i stan emocjonalny, uczucie. Młodzież studiująca postrzega zatem sukces przede wszystkim jako wynik pewnych działań związanych z wyteżoną pracą, które prowadzą do osiągnięcia wyznaczonego sobie celu. Na uwagę zasługuje fakt, że żadna z definicji studenckich nie objaśniała *sukcesu* w kategoriach efektu szczęśliwych wydarzeń losowych, choć taka interpretacja znalazła się we wskazywanych asocjacjach.

Słowa kluczowe: sukces; język sukcesu; badania ankietowe; skojarzenia respondentów.

THE NOTION OF SUCCESS IN UNIVERSITY STUDENTS' AWARENESS

Summary

The problem area of this contribution includes the notion of success and its linguistic expressions. As an inseparable element of modern culture, success is, thus, taken to be an individually-perceived social construct, that is, it is contextualised as an individual's system of values

in his/her relationship with society. In this article, success is presented as illustrated by the conceptualisations and expressions of students of the Humanities at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. The questionnaire aimed to elicit information on (subjective and objective) factors conditioning the achievement of success, as well as some of its corresponding signs and characteristics, and involved examining the expressions that happen to be associated with the term *success*. Finally, the subjects were asked to construe their own working definitions of *success*. As it turns out, success-related associations correspond to the expected model of prosperity and well-being in all of their dimensions, including materialistic and prestige-related via emotional/identificatory (happy family life, satisfaction at work, agreeable social contacts) to self-fulfilling. Success is, then, conceptualised as activity, achievement, fulfilment, effect, emotion and conviction. The students take success to be, firstly, the result of hard work and the attainment of the targets that one has set oneself. What is interesting is the fact that none of the students' definitions defines *success* in terms of a lucky coincidence of events, although this interpretation was identified in their associations.

Keywords: success; language of success; questionnaire-based survey; subjects' associations.